

KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Dergisi
KAYSERİ UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Makale Türü	Araştırma Makalesi	Yıl	2024	SS.	120-130
Gönderi Tarihi	27.11.2024	Cilt	6	DOI	10.51177/kayusosder.1592165
Kabul Tarihi	27.12.2024	Sayı	2		
Online Yayın Tarihi	31.12.2024				

Kur'ân'a ve nebevî ahlaka göre milli kimlik tasavvurunun temel öğeleri*^Δ

Basic elements of national identity conception according to the Qur'an and prophetic morals

Arslan KARAOĐLAN¹

Mahmut GURBET²

Öz

Kur'ân'ı Kerim'e ve nebevî öğretiye göre milli kimliği dil, renk, farklı kültür ve coğrafya gibi temel öğeler inşa etmektedir. Kimlik ve kişilikle ilgili duygular ise, insan için fitrî bir gereksinimdir. Fitrî özellikleri geliştiren faktörlerden biri de Allah inancı ve nebevî ahlaktır. Allah inancı ile hayatını anlamlı hale getiren insan, Peygamber ahlakı ile hürmet, güvenme, merhamet ve yardımlaşma gibi özelliklerini tekâmüle erdirir. Kur'ân, öteden beri beşerin temel bazı farklılıklarına dikkat çekmiş, bunların ilahî hikmetin bir gereği oluşuna, ötekileştirme, nefret ve adavet aracı haline dönüştürülmemesine vurgu yapmıştır. Aynı şekilde, fertlerin deri rengi, yüz çizgileri ve vücut yapısındaki farklılıklar, insanın kendine özgü hususiyetlerini ortaya koyduğu gibi insanların birbirleriyle ayrı kişiler olarak ilişki kurmalarını mümkün kılması da milli kimliğin önemli bir unsurudur. Toplum meydana getiren erkek ve kadının varlığı da milli kimliği inşa eden temel öğelerden biridir. Kişiler, gruplar, kavimler, ümmetler, milletler siyasî, kültürel, biyolojik, coğrafi vb. farklılıklarla birbirinden ayrılır; bu farklılara bağlı olarak değişik kimliğe bürünür, bu kimlikle tanınır ve tanışır. Makalede nitel araştırma metodlarından biri olan doküman, literatür taraması ve analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada farklı dillerin, ırkların, kültürlerin aslında bir ayrışma sebebi olmadığına tam tersine milli kimliğin inşa edilmesinde ve aidiyet duygusunun makul ve rasyonel bir zeminde yürütülmesinde büyük etkiye sahip olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Hadis, Milli Kimlik, Ahlak, Irk.

^Δ Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Kayseri Üniversitesi KAYÜSOSDER Dergisi sorumlu değildir.

*Bu çalışma, SAYBİLDER'in 2-6 Ekim 2023 tarihleri arasında Antalya'da düzenlediği 17. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresinde "Kur'ân'a ve Nebevî Ahlaka Göre Milli Kimlik Tasavvurunun Temel Öğeleri" adlı başlıkla sunulmuş olup bir kez daha değerlendirmeye tabi tutularak makale formatına getirilmiştir.

¹Doçent Doktor, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, akaraoglan@ohu.edu.tr

²Doktor Öğretim Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, mahmutgurbet@ohu.edu.tr

Abstract

According to the Qur'an and Sunnah, national identity is constructed by basic elements such as language, colour, different cultures and geography. Emotions related to identity and personality are a natural need for human beings. One of the factors that develops natural characteristics is the belief in Allah and Prophetic morality. The human being, who makes his life meaningful with the belief in Allah, develops his characteristics such as respect, trust, compassion and cooperation with the Prophet's morality. The Qur'an has long emphasised some of the basic differences of human beings, pointing out that these are the reflection of divine wisdom and should not be a cause of separation-disunity, hatred and enmity. In the same way, differences in skin colour, facial features and body structure of individuals reveal the unique characteristics of human beings and make it possible for people to relate to each other as separate individuals, which is an important element of national identity. The existence of men and women who make up the society is one of the basic elements that build national identity. Individuals, groups, tribes, nations, ummahs, nations are separated from each other by political, cultural, biological, geographical, etc. differences; depending on these differences, they take on a different identity, are recognised and met with this identity. Document, literature review and analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. In the study, it is emphasised that different languages, races and cultures are not a reason for separation, on the contrary, they have a great impact on the construction of national identity and the sense of belonging on a reasonable and rational basis.

Keywords: Tafsir, Hadith, National Identity, Morality, Race.

1. Giriş

Kur'ân-ı Kerim, toplumsal hayatta uyumun önemine ve buna bağlı olarak ictimai normların kişilik oluşumundaki etkisine dikkat çeker (Sadan, 2021,ss.79-91). Ancak Kurân, ön görülen bu kişiliğin gerçekleşmesi için de toplumun İslam toplumu olmasını ve normlarının İslamî olmasını gerekli görür. Kur'ân'ın belirlediği değerlere zıt olan sosyal değerler hiçbir şekilde müminin kişiliğini tamamlayıcı bir unsur olmamıştır. Düşünce ve fiiliyatta Kur'ân'ın ortaya koyduğu değerlere tabi olan, buna ilaveten iyiliğe özendiren, kötülükten uzaklaştıran bir cemiyetin normları kişiliğin inşa edilmesinde önemli bir faaliyet gösterir (Kasapoğlu, 1997, ss. 49-51). Nitekim “*Siz insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten meneder ve Allah'a inanırsınız*” (el-Âl-i İmran 3/110) âyetinde o kişiler amel-i salih olmaları, aşırılıklardan ve sapkınlıklardan uzak, doğru, dürüst, ölçülü, adaletli, dengeli ve mutedil tutum ve davranışlarından dolayı insanlık için örnek ve rehber olmayı hak etmişlerdir. Nitekim bu ümmetle ilgili olarak Bakara sûresi 143. Âyeti kerimede “*İşte böylece, siz insanlara şahit olasınız, Peygamber de size şahit olsun diye sizi vasat (örnek) bir ümmet yaptık*” buyurulmaktadır. Yani Allah Teâlâ müminleri dengeli, uyumlu, mütedil, hayırlı bir ümmet kılmıştır. Hz. Peygamber güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilmiş bir peygamberdir (el-Muvatta’, “*Hüsnü'l-huluk*”, 8). Hz. Peygamber'in ümmetinin görevi ise; peygamberî ahlâkı yaşamak ve insanlığa öğretmektir. Bu görevleri üstlenen ümmetin mertebesi de elbet âli olacaktır. Nitekim Hz. Peygamber'in ümmetinin “*en hayırlı ümmet*” olduğunu vurgulaması bu görüşü destekler niteliktedir (Müsned, s. IV/408; V, s. 383; İbn Kesîr, ss. 2/77-86). Uzun zamandır Müslümanlar imanlarının gereğini yeterince yerine getirmemektedirler. Bu nedenle insanlığa rehber olma liyakatini de kaybetmişlerdir. Hatta İslam dünyası bağımsızlığını kaybetme noktasına gelmiş çağın oldukça gerisinde kalmıştır. Onların tekrar güçlü hale gelmesi âyette dile getirildiği gibi imana, salih amele ve ahlaka sınıksız sarılmak, ilim ve medeniyette ilerlemek böylece hak ettiği konuma ulaşmaktır (Kurul, ss.1/651-652). Geçmişle alakanın en baştan kurulması gerekmektedir. Geçmiş kısmen de olsa ihmal edilirse bu ihmal, hayatımızı yabancı bir cisim gibi rahatsız

edecektir. Bu nedenle geçmişî hayat anlayışımızın içerisine dâhil etmek mecburiyetindeyiz. Geçmiş, kendisinden ilham alınması gereken bir mefhumdur. Geçmişin içerisinde vehim dahi olsa o, süreklilik fikrini devam ettirir. İnsanlığın bir mazisi vardır. Bu gerçeği göz ardı etmemek gerekmektedir. İnsanlık günümüzde aksülamel devrinde yaşamaktadır. İnsanlar kendini sevmemekte ve kafalarında bir yığın mukayeseler taşımaktadır; Dede'yi sevmiyoruz çünkü Wagner değil, Yunus'u sevmiyoruz çünkü Verlaine değil, Baki'yi sevmiyoruz çünkü Goethe veya Gide değil. Asya'nın uçsuz bucaksız zenginliği içerisinde dünyanın iyi giyinen milletlerinden olduğumuz halde kıyafetsiz çırcıplak yaşamaktayız. Coğrafyamız, tarihimiz, kültürümüz her şeyimiz bizden yeni terkipler beklemektedir. Fakat biz misyonumuzun farkına varabilmiş değiliz (Tanpınar, 2023, ss.176-177). Bakıldığı zaman Ahmet Hamdi Tanpınar kendi özümüzden hareketle yeni ve doğru şeylerin inşa edilmesini istemektedir. Ona göre yeniden dirilişin yolu geçmişî ve geçmişî donatan dili, dini ve kültürü inkâr etmek değil tam aksine tüm bunları kadim geleneğin bir altın mirası olarak görüp geleceği bu değerlerle süslemektir. Geleceğe umutla bakıp sağlam bir şekilde ilerleme kaydetmenin yolu kişiliğın mazi ile bağımı kurup iyilik yolunda ilerlemektir.

2. Belli başlı âyetler ve hadisler çerçevesinde milli kimliği inşa eden değerler

Kimlik, bireylerin ve milletlerin kendilerini tarif ederken öncelikleri, referansta buldukları değerler dizgesini ifade etmektedir. Kimliğin oluşumu bireysel olduğú kadar toplumsal veya milli değer oluşturmaya bağlı olarak şekillenir. Bir başka ifadeyle kimlikler kişileri konumlayan farklı durumlara verilen adlardır (Hall, 1992, ss. 56). Şahsiyete ve kimliğe sahip olmak onları korumak fitrî bir olaydır. Ancak bu yeterli bir durum değildir. Buna ilave olarak akıl ve kalp noktasında birey ve toplumların kendilerini geliştirmesi ve erdemli olmaya çalışması gerekmektedir. Nitekim birey ve toplumların buldukları sosyal, siyasal ve ekonomik muhit tüm bunlar kişiliği olumlu veya olumsuz yönden etkilemektedir. Yaşanılan bu çevredeki olumsuzlukları giderecek en önemli unsur dindir. Dinin temelini oluşturan iman, ibadet gibi büyük değerler şahsiyeti geliştiren ve yaşamı anlamlı kılan temel dinamiklerdir. İyi bir kulluk bilinci inşa eden kişiler sadakat, yardımseverlik ve merhamet gibi asli duygularını en iyi seviyeye çıkarırlar. Bir başka deyişle Allah inancı ile ahlak arasındaki ilişki zayıfladığı anda insan ve toplum üzerinde bazı olumsuz tezahürleri olabilir (Yılmaz, 2003, s. 85; Bulut, 2021, ss.1/473-497; Kılıç,1996, ss. 138-139; Aydın, 2007, ss. 42-51).

Kimlik duygusu bireyin bütün varlığını kuşatır. Bu durum bireyin kendini nasıl tanımladığı ve tanımlandığı sonucuna götürür. Dolayısıyla kimlik duygusu öncelikle bireyin diğer insanlardan farklı olan yönünü anlama, ona kendi olanı ve olmayanı ayırma yetisi kazandırır. Kimlik duygusu, kişiye hangi durumda olursa olsun kendisini etkisi altına alan olaylar ne olursa olsun kendisinin hep aynı kişi olduğunu hissettirir (Kaypakoğlu, 2000, s.1). Zira kimliğin inşası insanoğluna has bir haldir. Kimliği tanınma ve aidiyet gibi iki unsur meydana getirmektedir. Bir başka deyişle kimlik, bireyselliği ve toplumsallığı yönüyle hem teklik hem çokluk ifade etmektedir (Süleyman Yıldız, 2007, ss. 9-16). İnsan toplumsal bir varlık olduğuna göre bu durum insani bir ihtiyaçtır. Nitekim hayvanlar âleminde tanınma bütünüyle fizikidir (Aydın, 2009,s.16). Kalam-ı İlahi, muhataplarının farklı olan yanlarına dikkat çekmiş tüm bunların bir hikmeti olduğuna vurgu yapmıştır. Tüm bu farklılıkların ayrılmaya, kine ve düşmanlığa vesile olmaması gerektiğini dile getirmiştir (Rum, 30/22; Hucurat 49/13). Ziya Gökalp millet kavramını ırk, kavim, coğrafya ve siyaset üzerine değil; dil, din, ahlak ve estetik duygu birleşkesi ile

somutlaştırır (Şahin, 2019, s. 279). Bu düşünceye göre milleti millet yapan somut ögeler değil buna ilave olarak soyut ve soyutu inşa eden değerlerdir. “Bugünün global dünyasında millî kimlik hayatî öneme sahiptir. Modern zamanda millî kimlik, toplumları ulus devlet haline getirirken sağladığı motivasyon ile insanın var olabilmesinin en temel yollarından biri olarak görülmektedir. Ulus devletler bu itici kuvvetle, varlığını ilan etmekte ve idame ettirmektedir. Bu sebeple modernleşme sonrası ortaya çıkan devletler vatan, kültür, dil, tarih ve inanç birliğine dayanmaktadır. Bu birliğin ve varlığın, devamlılık kazanması için millî bir şuur ve gayrete dönüşmesi zarurîdir. Bu anlamda modern devletlerin belirli bir coğrafyada hakimiyet kurmak ve o bölgeyi kontrol etmek için sahip olduğu en etkili araçlardan biri millî kimlik inşasıdır” (İder, 2023, s. 624).

2.1. Dil

Varlık, var olma biçimini dille gösterir. Yeryüzündeki her varlığın dilde bir karşılığı vardır. Dilde kendisine ad bulan “şey” varlık bulmuş olur. Bundan dolayı isimlendirme, şeyin varlığına gönderme yapar (Durmuş, 2017, s.19). Dil canlı bir organizma gibidir. Nasıl ki varlık sürekli bir hareket ve döngü içerisindeyse konuşulan ve yazıya geçirilen dil de değişime, dönüşüme ve gelişime açık bir haldedir. Bu sebeple dil zamana, olaylara, muhataba ve kültüre göre farklılık arz etmiştir. Tarihi süreç içerisinde dilde (art zamanlı) veya belli bir zaman diliminde (eş zamanlı) anlam değişimleri olmuştur (Karagöz, 2017, ss. 313-363). Dil ise toplumları bir arada tutan, onlara aidiyet duygusunu veren, kültürel aktarımı sağlamada eski ile yeni arasında köprü olan ulusal kimliğin önemli unsurlarından biridir. Milli kimliğin inşasında ve toplulukların bir arada yaşamlarında harç konumundadır. Dolayısıyla dil olmadan milli kimliği ayakta tutmak mümkün değildir. Bu nedenle ulusal kimlikler dil üzerinde gelişim gösterirler. Bu açıdan bakıldığında milli kimlik ve dil amaç birlikteliğine sahiptir. Çünkü dil milli kimliği oluşturan unsurlardan biridir (Mehmet Tayanç- Adem İnce, 2020, 23-25).

Bazı araştırmacılara göre bir toplumun dili, onun kültürünü, ruhunu, örfünü, düşünce tarzını yansıtmaktadır. Konu bağlamında Alman düşünür Humboldt dil-toplum ilişkisini şu şekilde açıklamaktadır: “*Dil, bir ulusun kültür düzeyini gösteren en iyi araçtır. Ancak kendi diline dayanan, kendi dilinde ilerlemeler yapan bir ulus gerçek bir kültürün de yaratıcısı olabilir*” (Akarsu, 1998, s.7). Çünkü dil kendiliğinden var olup gelişmiş bir üründen öte, toplumsal uzlaşa ile ortaya çıkmış ve gelişmekte olan bir olgudur. Bir toplumda yaşayan kişi kendi toplumunun dünya görüşünü benimsemiştir. Toplum dil sayesinde birlikteliğini gerçekleştirir ve devamlılığı da dil vesilesiyle devam etmektedir. Her insanın tek başına yaşaması mümkün olmadığı için topluluk kurmuş ve nizamı temin eden kanunlar koymuştur. Bu topluluklar da kendilerinden sonraki toplumun düzenli, kanun çerçevesinde yaşamını hazırlamıştır (Akarsu, 1998, s.44; Yüksel, 2017, s.59-62). Bu bağlamda dil de insanların bu birlikte yaşamalarını sağlayan temel yapı taşıdır.

Bakara 145.âyeti, inanç sahibi insanların yabancı medeniyet ve kültürün tesirine girmemesini, kendilerine ait değerlerine sahip çıkıp korumaları gerektiğini böylelikle dimdik duracaklarını ifade etmektedir. Bu çerçevede bazı Müslüman münevverlerin sona sıklarda batının fikirlerine kapıldıkları, şüpheli, taklit eden, sorgulamayan ve hızlı bir şekilde inkârcı bir tutum sergiledikleri bu durumun etik, içtimai ve siyasal çalkantılara ve krizlere sebebiyet verdiği görülmektedir. Yaşanan bu kaotik ortam Kur’ân’ın öğretilerinin ne kadar isabetli olduğunu ortaya koymaktadır (Kurul, ss. 1/232-234). Binaenaleyh aşağı yukarı her zaman ve mekânda her toplumda şahsiyet tasniflemeleri ile din, dine ait normlar, gelenek ve tarihi değerler arasında yakın bağlar bulunmaktadır. Nitekim, İslamiyet, toplumda değerlerin ve kültürün tesis edilmesinde ve gelişmesi ve aktarılmasında bir görevler üstlenmiştir (Günay, 1998, ss. 379-380).

ve diğerleri tüm bunların hepsi birbirinden farklıdır. Bir başka deyişle aynı iki söylem biçimsel olarak birbirinin aynısı değildir. Yüzlerin çizgileri, renkler ve bunların çeşitleri de hakeza farklıdır. Bütün bunların varoluş hikmeti insanların birbirlerini tanımalarını ve kaynaşmasını sağlamaktır. Şayet tüm bu sayılanların hepsi aynı kategoride olsaydı veya tek bir çeşitlilik taşıyaydı tanışma ortamı olmazdı, hep karışıklık meydana gelirdi. Fizyolojik ve suret olarak birbirine benzeyen ikizlere bakıldığında onları birbirinden ayırmak nerdeyse zor gibi hatta imkânsız olmaktadır. Bu durumu dikkatle değerlendirdiğimizde farklı yaratılmanın hikmeti daha iyi idrak edilmektedir. Zira başka âyetlerde farklı renklerin ve dillerin olması Allah'ın varlığının delillerinden olduğu vurgulanmaktadır. Nitekim insanlar bir baba ve anneden dünyaya gelmiş ve tek kökten ayrılarak çoğalmış insanların bilemeyeceği kadar çok olmalarına karşılık nerdeyse hepsi birbirinden farklıdır (Zemahşerî, 1407, s. 3/473).

Farklı dillerin yaygınlığı tanışmaya ve kaynaşmaya vesiledir. Aynı şekilde farklı kimliklerin inşa edilmesi de dillerin farklılığı ve çeşitliliği ile doğru orantılıdır. Konuya dair Elmalılı Hamdi Yazır şöyle der: Dillerin değişmesi ekseriyetle lugatların çokluğuna lehçe ve şive gibi özel söyleniş biçimlerinin farklılığına delalet etmektedir. Dillerin değişmesi deyimi, genellikle lügatların çokluğuna, lehçe ve şive gibi özel söyleyiş biçimlerinin farklılığına delalet etmektedir. Arabın, acemin ve Türk'ün dilinin farklılığı bunu ifade eder. Her topluluğun dili farklı olduğuna göre o millete ait gruplarında dilleri başkadır. Sözgelimi Yemenlinin ve Necidlinin dilinin farklı olması gibi üstelik her bireyin dili bile diğerinden ayırt edilebilir (Elmalılı: t.y., s. 6/248). Ontolojik olarak farklı dillerin varlığı bir ayrışma sebebi olmayıp tam tersine birleştirici bir gücü bulunmaktadır.

2.2. Renk ve cinsiyet

Yaşanılan ortama ve coğrafyaya bakıldığı zaman seslerin gürlüğü-zayıflığı; kalınlığı-inceliği, konuşmanın akıcılığı-bozukluğu gibi noktalarda tıpa tıp aynı kişiye rastlamanın mümkün olmadığı söylenebilir. Benzer şekilde, deri rengi, yüz hatları ve beden gibi hususlarda var olan farklılıklar insana ait hususiyetlerini inşa ederken diğer yönden de bireylerin birbirleriyle ayrı kişiler olarak iletişim kurmalarını temin etmektedir. Konuyu teyit bağlamında Hucurât 13. âyetinde farklı halkların ve oymakların varlık sebebi tanışmaya ve kaynaşmaya bağlanmıştır. Bunun nihayetinde ise karşılıklı ilişkiler sağlanmıştır. Şayet bu farklılıkların olmadığı tek tipin hâkim olduğu bir dünyada iletişim, kaynaşma ve tanışma gibi insani unsurlar olmayacak belki de kaotik bir ortam olacaktır. Bu halin tipik örneği şudur. Aynı elbiseyi giymiş ikiz kişiyi ayırmak ne kadar güçse üstlerinde farklı kıyafet bulunan ikizleri de tanımak o kadar kolaydır (Kurul, ss. 4/281-283; İbni Atıyye, 2001, s. 5/152). Elmalılı farklı renklerin oluşunun kıymeti hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır: Var olan her şahsın renginin beyaz, siyah, sarı ve kırmızı olması her birinin diğerinden farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm bu renklerin farklı ve çeşitli olması bir âyet (delil) olarak değerlendirilmektedir. Bilim temayüzü içine alan bir kavramdır. Temyiz ve temayüzde ayrışma ve farklılığı ortaya koyma ile olur. Burada bilenler anlamına gelen "âlimin" ifadesi geçmektedir. Buna göre ulema çeşitlilik ve farklılık doğanın seyrini değiştirerek farklı tabiatı yaratan Allah'ın kudretini gösterir. Bütün bu çeşitlilik ve farklılıklar içerisinde onların hepsinin belli bir düzende olması ve korunması Allah'ın ilim ve sanatındaki kemali ve hikmeti göstermektedir. Dillerin ve renklerin farklı olmasındaki bir diğer hikmet ise çeşitli ve farklı dilleri ve ırkları içine alan bir toplam inşa etmektir. Bu da ancak ilimle mümkün olur. Buna göre bireyler ne kadar çok dil bilirse Allah'ın âyetleri hakkında o kadar çok bilgiye sahip olur. Bu çerçevede insanların simalarını da bilmek dilleri bilmek kadar önemli ilimlerdenidir (Yazır, ss. 6/248).

Farklı iki beden bir üremesi olarak insanların cilt renginin beyaz, siyah, sarı, kırmızı ve bileşik olması başlı başına bir araştırma ve inceleme konusudur. Nitekim bazı araştırmalara göre, dünya nüfusu dikkate alındığında bu nüfusun %43'lük kısmı sarı; %33'ü beyaz; kalan %24'ü siyahtır. İslam'da renklerin ve cinsiyetin bir üstünlük vesilesi olmayacağına vurgu yapılmıştır. Bu anlamsızlığa “*Hiçbir kimsenin diğeri üzerine - dindarlık ve sâlih amel dışında- bir üstünlüğü yoktur*” (Müsned-i Ahmed, ss. 4/145,158); “*Allah yanında, İslamiyet'te tekbiriyle, tahmidiyle, tesbîh ve tehliliyle ömür süren müminden daha üstün kimse yoktur*” (Müsned-i Ahmed, s. 1/163); “*Haberiniz olsun ki, ne Arap'ın Arap olmayana, ne de Arap olmayanın Araba: ne beyazın siyaha, ne de siyahın beyaza bir üstünlüğü vardır. Üstünlük takva (Allah'tan korkup kötülüklerden sakınma) iledir*” (Müsned-i Ahmed, ss. 5/411); “*Allah Teala, Âdemi, bütün yeryüzünden aldığı bir avuç topraktan yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları, yeryüzü toprağının şekillerine göre şekillendiler. Onlardan bazıları kırmızı, bazıları beyaz, bazıları siyah, bazıları bunların arasında bir renk, bazıları yumuşak, bazıları sert, bazıları âdî, bazıları iyi şekilde dünyaya getirilmişlerdir*” (Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'an, Sure:2, bab: 1, 2955) hadisleri dikkat çekmektedir.

Kur'an'a ve Hadislere göre, ırk, renk ve dil üstünlük aracı olamaz. Esas olan iman, sâlih amel ve takvadır (Hucurat, 49/13; Müslim, Birr, 34). Nitekim biyologlar mikroskopla bir hücrenin insan veya hayvana ait olduğu konusunda ayırt etme imkânına sahiptirler. Fakat hücrelerin hangi renkte olan ırka ait olduğunu tespit edememektedirler. Yine aynı şekilde insanların kanları hayvan kanından kesin bir şekilde ayırt edilebilirken; İnsanların kanları birbirinden ayırt edilememektedir. İnsanların tamamında kan aynıdır, yani insanların tamamının kanları benzerlik göstermekle beraber, kan grubu olarak bütünüyle aynı değildir. Bazı çalışmalara göre insanların kanlarını birbirinden ayıran özellikler incelenerek dört ana grupta toplanmıştır. İşte bu gerçeği esas alan antropologlar sadece bir ırkın mevcudiyetinden bahsetmişlerdir. Diğer bir ifadeyle antropologlar, insanların bir tek ırktan geldiği kanaatinde idirler (Yıldırım, ss. 9/4695-4696).

Irka dayalı üstünlüğün gereksiz ve yersiz olduğunu Hz. Peygamber sözleri ve davranışlarıyla ortaya koymuştur. Nitekim Mekke'nin fethi günü Hz. Peygamber (sav), Hz. Bilal'e Kâbe'nin üstüne çıkıp ezan okumasını emretmiş bu durumu hazmedemeyen Attab b. Esid b. Ebi'l-İys: “*Allah'a hamdolsun ki babam daha önceden öldü de bugünü görmedi*” demiş; el-Hâris b. Hişam da: “*Muhammed, müezzin olarak şu karakargadan başkasını bulamamış mı?*” demişti. Süheyl b. Amr da: “*Allah bir şeyi diledi mi onu değiştirir.*” dedi. Ebu Süfyan ise: “*Ben bir şey söylemeyeceğim. Çünkü ona semânın Rabbinin bunları haber vermesinden korkarım.*” dedi. Cibrîl, olup bitenleri Hz. Muhammed'e (sav) tek tek haber verdi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) onlara söyledikleri şeyleri itiraf ettirdi. Bunun üzerine inen Tekasür sûresi soyun, sopun ve mülkün övünme vesile olamayacağı ve gariban insanlarla dalga geçmenin yasak olduğu anlaşılmıştır (Çetiner, 2010, ss. 2/829-830).

Müslümanlar dünya görüşlerini ve değer ölçütlerini takva merkezine dayandırmış, birey ve toplumlar sahip oldukları kültürel, coğrafi ve siyasal farklılıklarla birbirlerinden ayrılırlar. Bu farklılıklar sayesinde farklı şahsiyete haiz olurlar. Buna göre bireyler farklı kişilikleriyle tanınmış ve tanışmış olurlar. Buna göre herkes kendi farklılığını, niteliğini bir değer ve mutlu olma aracı yapar lakin bunu üstünlük kurma unsuru haline dönüştürmez. İnsanoğlunun şerefini ve değerini, iradesi dışında olan etnik mensubiyeti belirlemez, aksine öz iradesi ve kendi gayretiyle edindiği evrensel değerler belirgin hale getirir (Yılmaz, 2017, ss. 1-30). Vahyin geldiği ortamda kavimler ve kabileler ırklarıyla çokça övünür bunu bir üstünlük vesilesi sayarlardı. Kur'an doğan her insanın eşit olduğunu ilan etti. Bunu sindiremeyen bazı kabileler ve soylu aileler kızlarını fakirlere ve

kölelere vermek istemediler. Bu olumsuz durumla çokça mücadele eden Hz. Peygamber, inananları eğitti ve veda hutbesinde insanlara şöyle hitap etti:

Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki rabbiniz birdir, babanız birdir. Arap'ın başka ırka, başka ırkın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın beyaza, dindarlık ve ahlâk üstünlüğü dışında bir üstünlüğü yoktur. Dinleyin! Bu ilâhî gerçeği size tebliğ ettim mi, bildirdim mi? Hep birden "Evet" dediler. "Öyleyse burada olanlar olmayanlara bildirsin buyurdu (İbn Hanbel, Müsned, s. 5/411; Kurul, ss. 5/49-50).

Yine başka bir hadiste Hz. Peygamber, "*İrkçılığa çağıran bizden değildir. İrkçılık davası uğruna savaşan bizden değildir. İrkçılık davası uğruna ölen bizden değildir*" (Ebu Davud, Edeb, 111-112) diyerek ırkçılığın her türlüsünü yasaklamıştır (Bilgin, 2020, s. 172).

Renk sözcüğü Kur'an'da "levn" kelimesiyle ifade edilmektedir. Türevleri ile beraber yedi ayette dokuz kere geçmektedir (Bk., Bakara, 2/69; Nahl, 16/13,69; Rûm, 30/22; Fâtır, 35/27, 28; Zümer, 39/21). "Bütün eşya ve objeleri renk ve biçimleriyle birbirinden ayırt etmekteyiz. Eğer objelerin renk ve biçimleri olmasaydı her şeyi bazı hayvanlar gibi renksiz görecektik ve yine her şeyi birbirine karıştırırdık. Doğru düzgün bir hayat sürdüremeyecektik, bir keşmekeş içinde bulunacaktık. Toprağı, taşı, ağaçları, havayı, suyu, madenleri, bitkileri, çiçekleri, yiyecek ve içecekleri, sayamayacağımız yüz binlerce maddeyi hep renk ve şekilleriyle birbirinden ayırt etmekteyiz" (Okcu, s. 28; Erzurum, 2007, s. 155). Dolayısıyla renklerin farklılığı bir ötekileşme unsuru değil tam tersine farklılıkların bilincine varma aracıdır.

Allah teâla ve Hz. Peygamber ırka ve cinsiyete dayalı bir medeniyetin ve kültürün kurulmasını istememiş tüm bunları imar eden milli kimliği takvanın ve sâlih amelin inşa etmesini emretmiştir (Çelikan, 2018, ss. 954-957). Netice olarak eskilerin düştüğü hatalara düşmemek önemlidir. Şu halde insanın sakınması gereken konular hakkında bilgi sahibi olması ilmi bir birikim gerektirmektedir. Bu nedenle Allah'tan sakınma mevzuuyla ilgili olarak özeldede yüce Allah ve Resulünün insanı eğitme hedefi söz konusudur. Genelde ise bir ahlak eğitimi faaliyetinden bahsetmek mümkündür (Yazır, ss. 7/213-214). Kur'an'ı Kerim indiği dönemle sınırlı olan bir kitap değildir, O'nun günümüz ve gelecek zamanlara da hitap etme özelliği mevcuttur. Bu durumu Hucurat suresi 13. âyeti kerimesiyle bir kez daha müşahade etmekteyiz. Nitekim o dönemden beri devam eden erkek kadın ayrımı veya ülke, millet, ırk mücadelesi ve savaşların temelinde üstünlük arzusu veya duygusunun yattığı söylenebilir (Güdüğü ve Buyrukçu, 2019, ss. 144-174). Ayeti kerimede kadın erkek, ırk, millet vd. meselelerde ehemmiyet arz eden eşitlik ilkesi vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda günümüzde de önemli bir ihtiyaç olan bu ilkenin hatırlatılması ahlaki bir eğitimi de beraberinde getirdiği söylenebilir (Doğan, 2011, s. 100; Çelikan, 2018, ss. 57-61). Dolayısıyla farklı ırkların ve cinslerin Allah'ın büyüklüğüne delalet ettiğini vurgulamak yerine üstünlük vesilesi olarak değerlendirmek hem Kur'an'ın ruhuna hem de nebevî öğretiyeye terstir.

3. Sonuç

İnsana verilen nimetlerin başında düşünme ve muhakeme gücü gelir. Düşünme ve muhakeme sayesinde Allah Hz. Âdem'e (as) gerekli her şeyin veya bütün eşyanın ismini öğretmiştir. Bu yönüyle bakıldığı zaman ilk insan vahşî değil medenî bir varlıktır. İnsanca yaşama yollarını Allah ona öğretmiştir. İnsan tek başına varlığını sürdüremez, toplu halde yaşamak zorundadır. İnsanoğlu farklı dillerde ve renklerde yaratılmış bir varlıktır. Bu farklılıklar aslında kimliğini inşa eden temel özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıklar toplu olarak insanların yaşamlarına, kaynaşmalarına ve

tanışmalarına vesile olmuştur. İnsanın milli kimliğini inşa eden temel öğelerden biri dildir. İnsanları bir arada tutan duygusal bağın kurulmasını sağlayan araçlardan biri de dildir. Dil sayesinde insanlar doğal, duygusal ve ruhsal bağ kurarlar. Dolayısıyla milli kimliği inşa eden dillerin farklı ve çeşitli olması insanların ayrışmasına ve birbirlerini ötekileştirmesine sebep olmamalıdır. Aksine tanışma vesilesi ve Allah'ın birliğini ispat eden bir araç olarak değerlendirilmelidir. Kur'ân'ın indiği ortamın ve çağın insanları dillerinin ve renklerinin farklı oluşunu bir üstünlük aracı olarak görme yanlışına düşmüşlerdir. Bu yanlışa faziletin takvada olduğuna vurgu yapan Kur'ân'ı Kerim ve sünneti seniyye dikkat çekmiştir. Hâlbuki farklı renk ve cinsiyet de milli kimliği inşa eden bir diğer önemli öğedir. Herkes aynı renk ve cinsiyette olsaydı tanışma, kaynaşma ve insanların birini diğerinden ayırmak mümkün olmayacaktı.

4. Araştırmanın etik yönü

Bu araştırmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalardan olduğunu beyan ederiz.

5. Çıkar çatışması beyanı

Çalışmanın tüm yazarları bu çalışmada, sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir maddi veya diğer asli çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

6. Katkı oranı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (1998). *Dil-kültür bağlantısı*. İnkılâp Yayınevi.

Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. TDK Yayınları.

Aydın, Ö. (2007). *Kur'an-Kerim'de iman ahlak ilişkisi*. İşaret Yayınları.

Aydın, S. (2009). *Türk kimliğinin yaratılması ve ulusal kimlik sorunu üzerine*. Özgür Üniversite Yayınları.

Bilgin, R. (2020). Hadislerde Hz. Peygamber'in eleştirileri. *Antakiyat*, 3 (2), 164-177.

Bulut, N. (2021). Allah inancı ve ahlaka ilişkin algının eyleme tezahür biçimleri. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 1, 473-497.

Coşkun, A. (2003). Kimlik ve dil. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24,3(1), 5-23.

- Çelikan, S. (2018). *Uhuvvet kavramı bağlamında Kur'an ve sünnette kardeşlik hukuku*. Bizim Büro Matbaa.
- Çelikan, S. (2018). Kur'an ve hadislerde uhuvvet (kardeşlik) kavramı ve toplumsal birlik örneği olarak muâhât, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 944-958.
- Çetiner B. (2010). *Esbab-ı nüzul*. Çağrı Yayınları.
- Çetiner, B. (2010). Fâtiha'dan Nâs'a esbâb-ı nüzûl. Çağrı Yayınları.
- Doğan L. (2011). *Fatiha ve Hucurât surelerinin meal ve tefsiri*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Durmuş, M. (2017). Kimlik, dil ve öteki ilişkisi açısından Türkçenin konumlandırılması. *Türk Dili*, 67(782), 17-26.
- Ebu Davud, S. (ts.). *Sünen*. el-Mektebetü'l-asriyye.
- Güdücü, F., Buyrukçu, R. (2019). İman ve ahlâk eğitimi açısından Hucurât suresi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 144 – 174.
- Günay, Ü. (1988). *Din sosyolojisi*. İnsan Yayınları.
- Hall, S. (1992). Melez şahsiyetlerimiz. (Çev. Ö. Gökmen), *Birikim Dergisi*, 45(46), 54-57.
- İbni Kasım, C. (1418). Mehasinü't-tevil. Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İder, S. (2023). Milli kimlik inşasında din eğitiminin gerekliliği üzerine bir değerlendirme. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 23(2), 617-634.
- İbni Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer. (1419). *Tefsîru'l-kur'âni'l-azîm*. thk. Muhammed Hüseyin Şemsuddin. Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye.
- Kaplan, Y. (12 Aralık 2014). Medeniyet hamlesinin şartı: Kurucu dil Osmanlıca. Yeni Şafak Gazetesi, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yusuf-kaplan/medeniyet-hamlesinin-arti-kurucu-dil-osmanlica-2006512>
- Karagöz, M. (2017). Kur'an kavramlarının anlamını belirlemede art zamanlı ve eş zamanlı semantiğin rolü. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 43(2), 313-363.
- Karaman, H., Dönmez, İ. K., Çağrı, M., Gümüş, S. (2007). *Kur'an yolu Türkçe meal ve tefsir*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kasapoğlu, A. (1997). *Kur'an'da kişilik psikolojisi*. İzci Yayınları.

Karaoğlan, A., & Gurbet M. (2024). Kur'ân'a ve nebevî ahlaka göre milli kimlik tasavvurunun temel öğeleri.

Kaypakoğlu, S. (2000). *Kimlik sorunları ve iletişim*. Dergah Yayıncılık.

Kılıç, R. (1996). *Ahlakın dini temeli*. TDV Yayınları.

Kuşeyrî, Z. (1431). *Letâifü'l-işârât*. thk. İbrahim Besyûnî. el-Heyeti'l-Mısriyye.

Kutub, S. (1980). *Fi zilal'il Kur'an*. çev. Salih Uçan, Vahdettin İnce. Dünya Yayıncılık.

Okcu, A. (2007). Kur'an'da renkler. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28, 127-163.

Okumuş, M. (2004). Semantik ve analitik açıdan Kur'an'da 'salât' kavramı. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(6), 1-30.

Sadan, H. (2021). Kur'an bağlamında milli kimlik ve dil. *Akıf*, 51(2), 78-93.

Soysaldı, M. (1996). Kur'ân semantiği açısından salat kavramı. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 1-20.

Şahin, A. M. (2019). Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun hikâyelerinde millî kimlik inşası. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(10), 275-292.

Tanpınar, A. (2023). *Huzur*. Dergah Yayınları.

Tayanç, M., İnce, A. (2020). Türk ulusal kimliğinin inşasında güneş dil teorisinin rolü ve önemi. *İmgelem*, 4(6), 23-25.

Ünalın, Ş. (2014). *Dil ve kültür*. Nobel Yayınları.

Yazır, M. (t.y.): *Hak dini Kur'an dili*. (y.y.)

Yıldırım, C. (2007). *İlmin ışığında asrın Kur'an tefsiri*. Anadolu Yayınları.

Yıldız, S. (2007). Kimlik ve ulusal kimlik kavramlarının toplumsal niteliği. *Milli Folklor* 74, 9-16.

Yılmaz, H. (2003). *Din eğitimi ve sosyal barış*. İnsan Yayınları.

Yılmaz, M. (Ocak, 2017). Hucurât suresinin öne çıkardığı âdâb-ı muaşeret. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22(38), 1-30.

Yüksel, M. B. (2017). *Kur'an'ı farklı anlama ve nedenleri*. Ankara Okulu Yayınları.

Zemahşerî, M. (1407). *El-keşşaf an hakaik gavâmidi't-tenzil*. Darü'l-Kütübî'l-Arabi.